

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

УДК 81'253:[378:81'25-051]

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.3.2>

О. Ю. ГЕРАСИМЕНКО

*асистент кафедри іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін,
Донецький національний університет економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна
Електронна пошта: gerasimenko_ou@donnuet.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-0539-1165>*

М. Ю. ЛІСОГОР

*студентка III курсу кафедри іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін,
Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна
Електронна пошта: lisogor_mu@donnuet.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-4485-6401>*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПЕРЕКЛАДУ З АРКУША У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Представлена стаття присвячена актуальній проблемі дослідження перекладу з аркуша як одного з видів синхронного усного перекладу та його ролі в майбутній професійній діяльності студентів-філологів. Незважаючи на велику кількість робіт, де окреслено трактування та характеристика УПА, а також окремо виділене поняття специфіки викладання відкритою залишається проблема дослідження цього виду перекладу з точки зору надання необхідних знань та умінь, задля підготовки усного перекладача.

У статті проаналізовано попередні наукові праці таких вчених-філологів та науковців, як О. Нагачевська, І. Межуєва, І. Сімкова, Є. Долинський та простежено певні спільні риси їх робіт. Завдяки даному аналізу окреслено основні галузі використання перекладу з аркуша, а також принципи ефективного викладання цієї дисципліни з огляду думок науковців.

Представлено загальні значення понять процесу перекладу, усного перекладу та перекладу з аркуша. Охарактеризовано уміння та знання, якими повинен володіти фахівець при виконанні будь-якого перекладу та конкретно УПА, а також визначено мету, на яку має звернути увагу викладач при навчанні. У статті йдеться про процес читання, що постає невідокремленим від поняття перекладу з аркуша, описано його значення для подальшого результату студентів та підкреслено важливість цього процесу.

Висвітлено чинники ускладнення та полегшення перекладу з аркуша і додатково надано інформацію щодо формування необхідних навичок та умінь. Звернено увагу на основу створення відповідних тренувальних вправ, які дозволяють майбутнім спеціалістам випробувати свої знання на практиці.

Автори статті пропонують тлумачення специфіки об'єкта дослідження та основних трьох етапів його виконання: підготовчого, тренувального та аналітичного. Охарактеризовано певні сфери, які необхідно натренувати щоб досягти кращого результату на кожному з цих етапів.

Визначено, що УПА є важливим з огляду на загальні види усного перекладу і займає одну з головних позицій підготовки майбутнього перекладача.

Ключові слова: переклад, усний переклад, переклад з аркуша, навички майбутнього спеціаліста, пам'ять, труднощі перекладу.

Постановка проблеми. Усний переклад є важливою дисципліною, яка відноситься до обов'язкових для підготовки перекладачів. Майбутнім спеціалістам необхідно володіти пев-

ними тонкощами та знаннями особливостей усіх підвидів даного перекладу. Заклади вищої освіти спрямовують свою увагу на формування у студентів не тільки базових знань іноземної мови,

а також ерудиції, культурного, міжнародного та усестороннього розвитку. Загальноприйнятим постає той факт, що усю отриману теорію необхідно вміти використовувати безпосередньо практично. У цьому випадку переклад з аркуша є ефективним та результативним способом.

Даний вид перекладу часто позначають, як перехідний з письмового в усний. Хоча існує безліч інформації, що він постає одним з найлегших підтипів перекладу це не зовсім так. Він вимагає наявності великої кількості навичок, одним з найскладніших у даному випадку виступає вміння зчитати інформацію та подати вихід усього візуально сприйнятого в усній формі. Тому часто використовується викладачами навіть, як основні тренувальні вправи, адже дозволяє задіяти одразу декілька органів сприйняття та результативно натренувати пам'ять [Межуєва : 45].

Аналіз останніх публікацій та досліджень.

Питання підготовки майбутніх перекладачів поставало актуальним досить часто. Науковці все більше спираються на особливості та проблеми усного і письмового перекладів. А ефективний результат навчання студентів є об'єктом зацікавлення для багатьох фахівців.

Досить влучно переклад з аркуша, як різновид усного перекладу охарактеризувала дослідниця І. Сімкова. Вона спирається на той факт, що даний підвид є досить популярним у багатьох сферах (на відміну від інших типів перекладу). Так, у її роботі наведено приклад медичної сфери, коли працівникам необхідно чітко зрозуміти документацію, попередні діагнози та рецепти іноземних пацієнтів. Таким самим чином переклад з аркуша важливий у юриспруденції, коли від фахівців вимагається переклад показів свідків або доказів, пов'язаних зі справою. Часто вживаним він постає і в діяльності підприємств, виробництв та компаній. Задля продуктивності праці вони використовують інструкції, довідки та інші матеріали, написані іноземною мовою. Але саме в Україні даний тип найчастіше використовується у галузі науки та техніки, адже під час проведення досліджень і різноманітних конференцій, написання наукових робіт, презентацій компаніями свого продукту та багато інших заходів переклад з аркуша виступає не тільки допоміжним, а й просто необхідним [Сімкова: 271].

Серед великої кількості наукових праць можна простежити висвітлення проблеми психологічної підготовки усних перекладачів, тобто проведення аналізу своєрідних рис викладання спрямованих на покращення знань у цій галузі. Такою зображена робота О. Нагачевської, у якій дослідниця охарактеризувала спеціальність з психологічної точки зору. Також у своїй статті вона звернула увагу на основні складності при перекладі – сторонні відволікаючі фактори (шум, несправність обладнання, якщо потрібно виступати на публіці або відволікання іншими людьми). В її роботі акцентовано увагу на описі навантаження, яке має витримати перекладач та колосальної відповідальності. Надання порад щодо вибору конкретних вправ, психологічних прийомів та спеціалізованих технік, а також визначення поняття перекладу з аркуша робить цю наукову працю вартою аналізу та розгляду [Нагачевська : 300]. За її словами, «процес усного перекладу з аркуша (УПА) складається з трьох основних фаз: сприйняття ТО, прийняття перекладацького рішення і оформлення ТП. Розглянуто навички і вміння притаманні кожній фазі процесу УПА. До першої фази процесу УПА, віднесено навички і вміння девербалізації, володіння широким полем зору під час читання ТО і вірогіднісного прогнозування під час смислового аналізу ТО; до другої – навички і вміння переключення та навички і вміння застосування перекладацьких трансформацій; третя фаза включає навички і вміння синхронізації операцій» [Нагачевська : 305].

І. Межуєва розглядає переклад з аркуша саме в тематиці основних ускладнень пов'язаних як з письмовим, так і з усним перекладом. За її словами, переклад з аркуша вимагає швидкої реакції, чіткої постановки голосу, дотримання визначеного темпу. Дослідниця зауважує, що даний тип перекладу можна віднести одночасного до обох – письмового та усного, але другий з них зустрічається частіше [Межуєва : 47].

Цікавою та важливою для нашої статті є думка науковця Є. Долинського щодо перекладу офіційно-ділового мовлення, що найчастіше і стає предметом перекладу з аркуша. Він вважає, що навички перекладу інструкцій, наказів, договорів та інших зразків документації просто необхідні майбутнім спеціалістам.

Автор особливо підкреслює значення ділової іноземної мови у професійній діяльності перекладача [Долинський : 35]. Як ми можемо побачити існує спільна наукова думка щодо принципів та професійних навичок студентів – майбутніх перекладачів.

Постановка завдання. Розглянути загальне поняття перекладу та поділу його на види. Дослідити до якого типу належить переклад з аркуша і охарактеризувати основні його особливості. Визначити певні навички покращення та ускладнення даного перекладу. Обґрунтувати важливість УПА у підготовці майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Загальне поняття процесу перекладу подається як відтворення оригінального тексту для можливості його сприйняття іншою мовою, зберігаючи при цьому зміст. Найдавнішим в історії світу вважається усний переклад, який з'явився ще задовго до появи писемного. Можна виокремити два основних методи цього перекладу : синхронний та послідовний. Синхронний переклад відрізняється одночасністю перекладу, послідовний – передбачає невеликі зупинки в мовленні. Усього відомо три види синхронного перекладу, найскладнішим серед яких вважається переклад на слух (перекладач повинен швидко, чітко та зрозуміло відтворити готовий текст в усній формі, сприйнявши його за допомогою органів слуху). Іншим найменш поширеним типом є синхронне читання (тобто відтворення вже готового перекладу). До третього виду належить переклад з аркуша, який і постає об'єктом нашого дослідження [Усний переклад : 1].

Перш ніж говорити про конкретні поняття, слід зазначити, що під час процесу викладання дисциплін, пов'язаних з усним перекладом, спеціаліст повинен чітко розуміти мету, яка має бути досягнута. Однією з вагомих особливостей є соціальне значення перекладу, тобто для чого це потрібно студентові та де саме він зможе використати здобутий досвід. Через це увагу слід звернути також на знання міжкультурного, політичного та історичного характеру. Майбутній фахівець має бути обізнаним у багатьох галузях та вміти розпочати, підтримати та довести до логічного завершення будь-яку розмову. Володіння знаннями про історію світу, визначних осіб та діячів, мінімальне уявлення географічного розташування об'єктів на нашій планеті

та ще багато іншого несуть значущий характер розглянутої спеціальності [Сімкова : 270].

Поняття перекладу з аркуша розглядається як процес усного перекладу, що можливо здійснити за допомогою зорового сприйняття надрукованого або написаного тексту та усного його відтворення. Досягнення взірцевого результату вважається адекватний, швидкий та чіткий переклад, який виголошується перекладачем і у публіки складається враження, що він просто читає готовий текст [Межуєва : 47]. Цей вид поєднує риси письмового та усного перекладу. Не зважаючи на те, що інформація зчитується з певного носія (аркуш, папір, дисплей), перекладається вона в усній формі.

Наданий вище аналіз наукових робіт дає змогу висвітлити особливості перекладу з аркуша. По-перше, це – один з усіх видів усного перекладу, під час якого інформація поглинається за допомогою зорового сприйняття і переклад відбувається майже синхронно. Процеси сприйняття тексту та створення і одночасно виголошення перекладу здійснюються рівнобіжно. У такому випадку залучається процес читання, тому багато розробок викладання присвячені саме цьому різновиду діяльності. Відповідні вправи часто зустрічаються, як запропоновані для початкових етапів навчання та тренування. Потрібно розуміти, що тут за основу навчального матеріалу беруться саме методики читання мовчки. Перед спеціалістом з'являється завдання поділу тексту на смислові та логічні частини, які на його думку допоможуть досягти мети. Охоплення інформації має відбуватися швидше та сконцентрованіше, ніж наприклад, процес читання звичайної людини [Писанко : 11].

Можна виокремити також фактори ускладнення та полегшення процесу УПА. Наприклад, необхідність тримання ритму, складності усного та писемного перекладів, досить висока швидкість виконання, поділ тексту та об'єднання фраз можна віднести до основних перепон даного виду. З іншого боку, відсутність сприйняття інформації на слух, наявність хоча б трохи часу (декілька секунд) на підготовку, зорова опора та відсутність перевантаження оперативної пам'яті виступають чинниками полегшення.

Перекладачі вже безпосередньо у своїй щоденній діяльності зустрічаються з трудно-

щами невідповідності до перекладу. Це відбувається через брак практичних навичок. Якщо порівнювати письмового перекладача з усним, то постає очевидним той факт, що перший з них має більше часу для виконання завдань та чи не меншу кількість допоміжних матеріалів. Також при письмовому перекладі немає необхідності тренувати навички виступу на публіці, говоріння, миттєвої реакції та використання жестів. Усний перекладач має швидко відтворювати інформацію тут і зараз, та ще й додатково повинен дотримуватися цих вищезазначених умінь. Крім того йому бажано опанувати мистецтво комунікації та психології, задля більш вдалого налагодження розмов між клієнтами. Тому, на нашу думку, підготовка такого типу спеціалістів значно ускладнюється.

Викладачі університетів, науковці, перекладачі та інші фахівці у сфері філології роками намагаються розробити ефективні та результативні вправи, що спрямовані удосконалити практичні уміння студентів-філологів у галузі усного перекладу. Специфіка усного перекладу передбачає три етапи навчання. Перший з них вважається підготовчим та має на меті ознайомити здобувачів освіти з характеристикою та основними деталями того чи іншого підвиду. Другий етап спрямований відточити отримані раніше загальні знання на навички, навчитися застосовувати їх практичним чином і виступає у ролі тренувального. Етап удосконалення та відшліфовування уже виконаного перекладу має назву аналітичний. Це – кінцева форма, за якої студент досягає бездоганного вигляду своєї роботи, має змогу відчувати усі тонкощі та модернізувати власний переклад. Спираючись на цю класифікацію, створюються вправи та рекомендації щодо викладання і навчання. Слід зазначити результативним для подальшої професії розвиток пам'яті, постановку голосу та тренування розпізнавати мовлення іноземною мовою. Така діяльність характерна для першого етапу. Безпосередньо тренувальному етапові характерне використання конкретної практики, тобто сам переклад студентом. Переклад з аркуша постає досить продуктивним для опра-

цювання трьох вищезазначених етапів. З цієї причини найчастіше спеціалісти розробляють певні вправи, які ґрунтуються на основних засадах перекладу з аркуша [Нагачевська : 301].

Проаналізувавши деякі подані вправи можемо зазначити, що даний вид сприяє розвитку та удосконаленню інших типів перекладу. Тренуючи усі необхідні техніки, такі як сприйняття нового матеріалу, поновлення в пам'яті загальновідомих термінів, безпосереднє відтворення перекладу та, на останок, озвучування власного варіанту у покращеному вигляді, людина вже несвідомо виробляє своєрідну психологічну стійкість, яку вважають одним з фундаментальних понять усіх відомих видів усного перекладу. У той же час, переклад з аркуша є трохи легшим за інші види тим, що можливість нерозуміння поданого тексту майже дорівнює нулю, а тому немає необхідності повної концентрації на слуховому аспекті розпізнавання. За цієї умови студент, який виконує такі вправи відчуває себе більш комфортніше та спокійніше. Це і зумовлює покращення результату в усному перекладі загалом [Писанко : 10].

Висновки. Дослідивши різні погляди науковців з приводу цієї проблеми можна сказати, що питання підготовки усних перекладачів є дуже важливим, і зацікавлення у цьому плані мають не тільки самі студенти філологічних факультетів, але й викладачі та інші представники науки.

Під час проведення дослідження стало зрозумілим, що переклад з аркуша є досить складним та вимагає цілу низку необхідних умінь та навичок, але в той же час це ефективний інструмент тренування та практики отриманих і засвоєних теоретичних знань. Створення відповідних вправ на основі даного виду дозволяє студентам відпрацювати усі необхідні уміння для подальшої професійної діяльності, а отриманий досвід є швидким та результативним етапом практичної підготовки. Було визначено, що саме переклад з аркуша (як перехідний від письмового типу в усний) допомагає розвинути у студентів найбільш потрібні навички при процесі перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долинський Є. Роль і місце ділової англійської мови в підготовці майбутніх перекладачів. *Закарпатські філологічні студії* : наук. фах. вид. Ужгород, 2021. Вип. 17. С. 33–38.
2. Межуєва І. Переклад з аркуша: до питання про основні труднощі для усних та письмових перекладачів. *Закарпатські філологічні студії* : наук. фах. вид. Ужгород, 2019. Вип. 10. С. 45–49.
3. Нагачевська О. Психолінгвістичні та психолого-педагогічні особливості підготовки перекладачів із застосування авторської методики вивчення іноземних мов проф. Х.В. Хачатуряна. *Психологічні науки проблеми і здобутки* : зб. наук. пр. Вип. (1-2) 13-14. Київ, 2019. С. 298–318.
4. Писанко М. Навчання усного перекладу з аркуша студентів перекладацьких спеціальностей закладів вищої освіти. *Іноземні мови* : наук. метод. жур. Київ, 2020. № 3. С. 3–11.
5. Синхронний переклад. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%85%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4
6. Сімкова І. Загальні передумови методики навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу в науково-технічній сфері. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогічні науки*. Дніпро, 2015. № 1 (9). С. 269–274.
7. Усний переклад: синхронний та послідовний. URL: <https://www.jit.academy/usnyj-pereklad-synhronnyj-ta-poslidovnyj/>

REFERENCES

1. Dolynskiy, Ye. (2021). *Rol i mistse dilovoi anhliskoi movy v pidhotovtsi maibutnikh perekladachiv* [The role and place of business English in the training of future translators]. *Zakarpatski filolohichni studii* : nauk. fakh. vyd. Uzhhorod [Transcarpathian philological studies: science. profession. view. Uzhhorod], no. 17. Pp. 33–38.
 2. Mezhuieva, I. (2019). *Pereklad z arkusha: do pytannia pro osnovni trudnoshchi dlia usnykh ta pysmovykh perekladachiv* [Sight translation: to the question of the main difficulties for oral and written translators.]. *Zakarpatski filolohichni studii* : nauk. fakh. vyd. Uzhhorod [Transcarpathian philological studies: science. profession. view. Uzhhorod], no. 10. Pp. 45–49.
 3. Nahachevska, O. (2019). *Psykholinhvistychni ta psykhologo-pedahohichni osoblyvosti pidhotovky perekladachiv iz zastosuvannia avtorskoj metodyky vyvchennia inozemnykh mov prof. Kh.V. Khachaturiana* [Psycholinguistic and psycho-pedagogical features of training translators using the author's method of learning foreign languages prof. Khachaturian]. *Psykhologichni nauky problemy i zdobutky* : zb. nauk. pr [Psychological sciences, problems and achievements: a collection of scientific works], no. (1-2) 13-14. Kyiv. Pp. 298–318.
 4. Pysanko, M. (2020). *Navchannia usnoho perekladu z arkusha studentiv perekladatskykh spetsialnostei zakladiv vyshchoi osvity* [Sight translation teaching of students of translation specialties of higher education institutions]. *Inozemni movy* : nauk. metod. zhur [Foreign languages: Science. method. Jur.], no.3. Kyiv. Pp. 3–11.
 5. *Synkhronnyi pereklad* [Simultaneous interpreting]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%85%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4 (Accessed 26 October 2022).
 6. Simkova, I. (2015). *Zahalni peredumovy metodyky navchannia maibutnikh bakalavriv-filolohiv usnoho dvostonnoho perekladu v nauково-tekhnichnii sferi* [General prerequisites of the methodology of teaching future bachelors of philology of consecutive interpreting in the scientific and technical sphere]. *Visnyk dnipro-petrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedagogichni nauky* [Bulletin of the Dnipropetrovsk Alfred Nobel University. Pedagogical sciences], no. 1 (9). Dnipro. Pp. 269–274.
 7. *Usnyi pereklad: synkhronnyi ta poslidovnyi* [Interpreting: simultaneous and consecutive]. Available at: <https://www.jit.academy/usnyj-pereklad-synhronnyj-ta-poslidovnyj/> (Accessed 27 October 2022).
-

O. YU. HERASYMENKO

*Assistant at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies
and Social and Law Disciplines,
Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine
E-mail: gerasimenko_ou@donnuet.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-0539-1165>*

M. YU. LYSOHR

*3rd Year Student at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies
and Social and Law Disciplines,
Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih,
Dnipropetrovsk region, Ukraine
E-mail: lisogor_mu@donnuet.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-4485-6401>*

**THE ROLE AND PLACE OF SIGHT TRANSLATION
DURING THE INTERPRETER TRAINING**

This article deals with the actual problem of researching sight translation as one of the types of simultaneous oral translation and its role in the future professional activity of philology students. Despite the large number of works outlining the interpretation and characteristics of the sight translation, as well as a separate concept of the specifics of teaching, the research problem related to this type of translation with regard to providing the necessary knowledge and skills for the preparation of an interpreter remains open.

The article analyzes the previous scientific works of researchers such as: O. Nahachevska, I. Mezhujeva, I. Simkova, and Ye. Dolynskyi and traces certain common features of their works. Due to this analysis, the main areas of use of sight translation are outlined, as well as the principles of effective teaching of this discipline based on the opinions of scientists.

The general meanings of the concepts of translation process, oral translation and unseen translation are presented. The skills and knowledge that a specialist should have when performing any translation, specifically sight translation are characterized, and the goal that the teacher should pay attention to during training is also defined. The article talks about the process of reading, which appears inseparable from the concept of sight translation, describes its importance for the further results of students and emphasizes the importance of this process.

The factors complicating and facilitating the unseen translation are highlighted and additional information is provided regarding the formation of the necessary skills and abilities. Attention is paid to the basis of creating appropriate training exercises that allow future specialists to test their knowledge in practice.

The article provides an interpretation of the specifics of the research object and the main three stages of its implementation: preparatory, training and analytical. Certain areas that need to be trained in order to achieve a better result at each of these stages are characterized.

It was determined that the sight translation is important in view of the general types of oral translation and occupies one of the main positions in the training of a future interpreter.

Key words: translation, interpretation, sight translation, skills of a future specialist, memory, the main details and difficulties of translation.